

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

અમદાવાદ સ્થિત ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય સમક્ષ

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૩૯૧/૧૯૯૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર સહી/—

=====

૧ સ્થાનિક અખબારોના સમાચારદાતાઓને શું ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપવામાં આવી શકે? હા

૨ રિપોર્ટરને મોકલવાનો કે નહીં? હા

૩ શું ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ચુકાદાની સુવાચ્ય નકલ જોવા ઈચ્છે છે?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના સંવિધાન અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ આદેશની વ્યાખ્યા અંગે કાયદાનો મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે ? ના

=====

બશીર રસૂલ ભટ્ટી અને ૬ અન્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

અપીલકર્તા(ઓ) ક્રમાંક ૧ - ૭ માટે શ્રી બી.એસ. પટેલ, અધિવક્તા,
સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) ક્રમાંક ૧ માટે શ્રીમતી સી.એમ. શાહ, એપીપી

=====

ન્યાયપીઠ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૨૭/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની અપીલ અપીલકર્તાઓએ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૭૪ હેઠળ, સત્ર કેસ નં. ૮૧/૧૯૯૧ માં વિદ્વાન અતિરિક્ત સત્ર ન્યાયાધીશ, ભરૂચ દ્વારા ૧૯.૩.૧૯૯૪ના રોજ આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ સામે દાખલ કરી છે, જેમાં અપીલકર્તા-આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૩૦૭, ૧૪૯ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યા હતા અને ૩ વર્ષની કેદ તથા રૂ. ૧,૦૦૦/-નો દંડ દરેક પર મુકવામાં આવ્યો હતો અને દંડની ચુકવણીમાં નિષ્ફળ જવામાં આવે તો ૬ મહિનાની કઠોર કેદનો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો, અને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૪૮ હેઠળના ગુના માટે એક વર્ષની કઠોર કેદ તથા રૂ. ૫૦૦/-નો દંડ મુકવામાં આવ્યો હતો અને દંડની ચુકવણીમાં નિષ્ફળ જવામાં આવે તો ૨ મહિનાની કઠોર કેદનો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો અને

આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૪૭ હેઠળના ગુના માટે ૬ મહિનાની કઠોર કેદ તથા રૂ. ૨૦૦/-નો દંડ દરેક પર મુકવામાં આવ્યો હતો અને દંડની ચુકવણીમાં નિષ્ફળ જવામાં આવે તો ૧ મહિનાની કઠોર કેદનો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો. સજાઓ સમકાલીન રીતે ચલાવવાનો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨. ફરિયાદ પક્ષનો સંક્ષેપમાં કેસ એવો છે કે ૨૧.૪.૧૯૮૯ના રોજ રાત્રે લગભગ ૧૦.૪૫ વાગ્યે યુવરાજસિંહ કિશોરસિંહ અને હતેસિંહ લઘુભાઈ પાકોની દેખભાળ માટે ખેતરે જઈ રહ્યા હતા અને જ્યારે તેઓ પંચાયત કચેરી પાસેથી પસાર થઈ રહ્યા હતા ત્યારે અપીલકર્તા-આરોપીઓ હથિયારો સાથે તેમના માર્ગમાં ઊભા હતા. જ્યારે યુવરાજસિંહ અને હતેસિંહ ત્યાં પહોંચ્યા ત્યારે અપીલકર્તા નં. ૨એ દૂધ કેરીના ટી.વી. બાબતે ઝઘડો શરૂ કર્યો અને તેમને ગાળો દેવા લાગ્યો. અપીલકર્તા નં. ૩એ મારવા માટે બૂમ પાડી અને અપીલકર્તા નં. ૧એ હતેસિંહ પર ટોમીનો ઘા કર્યો તથા અપીલકર્તા નં. ૫એ સાયકલ ચેઈનનો ઘા કર્યો, અને બંને વાઘરા તરફ દોડવા લાગ્યા. અપીલકર્તાઓએ તેમનો પીછો કર્યો અને દોડતી વેળાએ અપીલકર્તા નં. ૫એ યુવરાજની પીઠ પર સાયકલ ચેઈનનો ઘા કર્યો, જેથી તે પડી ગયો અને અપીલકર્તા નં. ૨એ હતેસિંહના માથા પર ટોમીનો ઘા કર્યો, જેથી હતેસિંહ પણ પડી ગયો. અપીલકર્તા નં. ૩એ નાક નજીક ભાલાનો ઘા કર્યો અને અપીલકર્તા નં. ૧એ હતેસિંહના પગ પર ટોમીનો ઘા કર્યો. ફરી અપીલકર્તા નં. ૩એ હતેસિંહના ડાબા પગ પર ભાલાનો ઘા કર્યો અને અપીલકર્તા નં. ૭, જે મૃતક આરોપી છે, તેણે લાકડીથી હતેસિંહને ઈજા પહોંચાડી, ખાસ કરીને જમણા હાથ, માથા પર, અને ત્યારબાદ અનુક્રમિત ઈજાઓ કરવામાં આવી. અપીલકર્તા નં. ૨એ હતેસિંહના માથા પર ટોમીથી ઈજા પહોંચાડી અને અપીલકર્તા નં. ૪એ સાયકલ ચેઈનથી હતેસિંહને મારવા શરૂ કર્યું અને તે દરમિયાન અપીલકર્તા નં. ૩એ પણ હતેસિંહના માથામાં ઈજા પહોંચાડી. હતેસિંહે મદદ માટે બૂમ પાડી અને ઉદેશિંહ ભીમસિંહ ગોહિલ, વજેસિંહ માજી તથા જસવંત ડાભાઈ સ્થળે દોડી આવ્યા અને તેમને ગુનાની જગ્યાએ દોડતા જોઈ અપીલકર્તાઓ જુનેડ ગામ તરફ ભાગી ગયા. લોકો ભેગા થઈ ગયા અને યુવરાજસિંહે ખુમાનસિંહને વાઘરા જઈને ડૉક્ટરને લાવવા કહ્યું હતું. ખુમાનસિંહ વાઘરા ગયો અને વાઘરા ડિસ્પેન્સરીની કાર સાથે પાછો આવ્યો. યુવરાજસિંહ અને હતેસિંહને વાઘરા ડિસ્પેન્સરીમાં ખસેડવામાં આવ્યા અને ડૉક્ટરે તેમને ભરૂચ હોસ્પિટલ મોકલી આપ્યા, જ્યારે યુવરાજસિંહને

સારવાર આપવામાં આવી અને તેમને જવા દેવામાં આવ્યા, જેમણે અંતે પોલીસ સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરી.

૨.૧ તે પછી તપાસ હાથ ધરવામાં આવી અને આરોપીઓ વિરુદ્ધ ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની અદાલતમાં આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું. કેસ સત્ર અદાલતમાં વિચારણીય હોવાથી તેને સત્ર અદાલતમાં સોંપવામાં આવ્યો. ત્યારબાદ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો અને આરોપીઓને સમજાવવામાં આવ્યો, જેના સામે આરોપીઓએ દોષી ન હોવાનું જણાવ્યું અને તદનુસાર ન્યાયવિચારણા માગી.

૨.૨ આરોપીઓ વિરુદ્ધના આરોપો સિદ્ધ કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે અનેક સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરી છે. ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે.

૨.૩ ત્યારબાદ, ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા સમાપન પુરશી દાખલ કર્યા પછી, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીઓના વધુ નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા. આરોપીઓએ ફરિયાદ પક્ષની બાબતનો ઇનકાર કર્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે તેમની સામે ખોટો કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે.

૨.૪ નીચલી અદાલતી કાર્યવાહી પૂર્ણ થયા બાદ અને મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી, માનનીય ન્યાયાધીશે આક્ષેપિત ચુકાદા દ્વારા અપીલકર્તા-આરોપીઓને દોષિત ઠરાવ્યા.

૨.૫ ૧૯.૩.૧૯૯૪ના રોજ વાંધાકારક અને દોષસિદ્ધિના આદેશથી અસંતોષિત રહી, તથા ભરૂચના માનનીય અતિરિક્ત સત્ર ન્યાયાધીશ દ્વારા સત્ર કેસ ક્રમાંક ૮૧/૧૯૯૧માં પસાર કરાયેલા ઉક્ત ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત થઈ, અપીલકર્તા-આરોપીઓએ આ અદાલત સમક્ષ વર્તમાન અપીલ દાખલ કરી છે.

૩. અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ.બી.એસ. પટેલે રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશનો ચુકાદો તથ્યો તેમજ કાયદા બંને બાબતે સંપૂર્ણપણે ખોટો છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશે દંડવિધિ વિષયક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત અનુસાર રેકૉર્ડ પુરાવાની

મૂલવણી કરી નથી. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે આ બાબતનું ધ્યાન રાખવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે ફરિયાદ પક્ષના કેસમાં અનેક સ્પષ્ટ અને ગંભીર ખામીઓ હતી, જેને વિદ્વાન ન્યાયાધીશે બહુ હળવાશથી અવગણેલી છે, જેના કારણે ન્યાયના ભંગ થયો છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આપેલો દોષસિદ્ધિ અને દંડનો ચુકાદો અને આદેશ કાયદા વિરુદ્ધ, વિધાનના સ્પષ્ટ ઉપબંધો વિરુદ્ધ તથા રેકૉર્ડ પુરાવા વિરુદ્ધ છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આ હકીકત પર વિચાર કરવો જોઈએ હતો કે ફરિયાદ પક્ષ પ્રશ્નાસ્પદ ગુનો પુરવાર કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે અને તેથી તેમણે આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપવો જોઈએ હતો. તેમણે રજૂઆત કરી કે ઇજાગ્રસ્ત પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હોતેસિંહ, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧૧, ની સાક્ષીનું અન્ય કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષી દ્વારા સમર્થન થતું નથી. તેમણે રજૂઆત કરી કે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧૧ અને તબીબની સાક્ષીમાં વિરોધાભાસો હતા, કારણ કે સાક્ષીએ વર્ણવેલી ઇજાઓ તબીબને તપાસ દરમિયાન મળી આવી નહોતી. તેમણે રજૂઆત કરી કે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧૨ ની સાક્ષી વિરોધાભાસપૂર્ણ હતી અને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે તેના પર ભરોસો રાખી શક્યા ન હોત. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં સ્વતંત્ર સાક્ષીઓની તપાસ કરી નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આ હકીકતનું મૂલવણ કરવું જોઈએ હતું કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ ના તત્વો વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડતા નથી. તેમણે રજૂઆત કરી કે ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે અને નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે.

૪. વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રશ્નાધીન ઘટના ૧૯૮૯ની છે અને અતિરિક્ત સત્ર અદાલત રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે આ વાતનું મૂલવણી અને વિચાર કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે તમામ મૂળ આરોપીઓએ તેમની સામે આક્ષેપિત ગુનો કર્યો હતો એવું ચુકિતસંગત સંશયથી પરે નિશ્ચિત નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું શક્ય નહોતું. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી કે આરોપીઓની વચને ધ્યાનમાં લઈને અને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે ઘટનાની તારીખથી લગભગ ૨૫ વર્ષ વિતી ગયા છે, “અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય”, ૨૦૧૩ (૬)

રેકૅલ ૭૭૮:એઆઈઆર ૨૦૧૩ એસસી ૨૪૫૪ માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને ધ્યાને લઈ, જેને આ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અનુસર્યો છે, આ અદાલત ઇ.પ્ર.સં.ની કલમ ૩૫૭ની જોગવાઈઓનો આશ્રય લઈ શકે છે.

૫. પ્રતિપક્ષે, શ્રીમતી સી.એમ. શાહે આ અદાલત સમક્ષ પુરાવા રજૂ કરી દલીલ કરી છે કે માનનીય નીચલી અદાલતનો ચુકાદો એવો નથી કે જેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો પડે અને આરોપીની દોષસિદ્ધિમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ. તેમણે દલીલ કરી કે રેકૅર્ડ પુરાવા, વિશેષ કરીને પ્રત્યક્ષ સાક્ષ્ય અને તબીબી પુરાવાને ધ્યાનમાં લેતાં, ગુનાના સ્થળે આરોપીની હાજરી સાબિત થાય છે. તેમણે દલીલ કરી કે હકીકતમાં આરોપીને થયેલી ઇજાઓથી એ સાબિત થાય છે કે તેઓ ઘટનામાં સંડોયેલા હતા અને તેથી નીચલી અદાલતે આરોપીઓને યોગ્ય રીતે દોષિત ઠરાવ્યા છે. તેમણે દલીલ કરી કે ફરિયાદી તથા પ્રત્યક્ષ સાક્ષીઓના પુરાવા અને તબીબી પુરાવા સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે આરોપીઓએ આક્ષેપિત ગુનો આચર્યો છે. તેથી, આક્ષેપિત ચુકાદો યથાવત્ રાખવામાં આવવો જોઈએ અને વર્તમાન અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે અપીલકર્તાના વકીલ દ્વારા ઉદ્દેખિત ચુકાદો આ કેસની હકીકતો પર લાગુ પડતો નથી. તેમણે દલીલ કરી કે આરોપીઓ દ્વારા આચરાયેલા ગુનાને ધ્યાનમાં લેતાં, તેઓ કલમ ૩૫૭ હેઠળ લાભ મેળવવા હકદાર નથી અને તેમણે મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિ. દીપક અને અન્યના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણય, જેનું અહેવાલ (૨૦૧૪) ૧૦ એસસીસી ૨૮૫ માં છે, પર આધાર મૂક્યો છે. આ કેસમાં, જ્યારે ભાદંસની કલમ ૩૦૭ હેઠળના ગુનાની ફરિયાદ સમાધાનના આધાર પર વડી અદાલતે રદ કરી હતી, ત્યારે સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૩૦૭નો ગુનો પક્ષકારો વચ્ચેનો ખાનગી વિવાદ નથી અને તે સમાજ વિરુદ્ધનો અપરાધ છે તથા વડી અદાલતનો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૧. અમે આ તબક્કે એ જણાવવા ઇચ્છીએ છીએ કે કેટલાક મામલાઓમાં ભારતીય ઇંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળના અપરાધોને સમાધાનયોગ્ય ગણવામાં આવે છે, જ્યારે અન્ય કેટલાક મામલાઓમાં તેને

તેના વિરોધી તરીકે ઠરાવવામાં આવ્યું છે. નરિંદર સિંહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય પંજાબ અને અન્ય, (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. ૪૬૬,ના કેસમાં આ જ્ઞેતતાને તે ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરીને નોંધમાં લેવામાં આવી હતી, અને તે ચુકાદાઓનું સમન્વય કરીને એવી પરિસ્થિતિઓ અને સંજોગો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા હતા કે જેમાં સમાધાનની મંજૂરી આપવાની કે ઇનકાર કરવાની રહે. સરળ ભાષામાં કહીએ તો, કયા સંજોગોમાં અદાલતો પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સમાધાનના આધારે કાર્યવાહીને રદ કરી હતી અને કયા કારણોસર અદાલતને આવી વિવેકશક્તિનો ઉપયોગ ન કરવા પ્રેરવામાં આવી હતી, તે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું. વિવિધ પાસાંઓ અંગે વિસ્તૃત અને સુવિચારિત ચર્ચા કર્યા બાદ તથા આ વિષયક સમગ્ર કાયદાનો પુનર્વિચાર કરીને, ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં નીચે મુજબના સિદ્ધાંતો તારવવામાં આવ્યા છે:

“૨૯. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, અમે સારાંશરૂપે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કરીએ છીએ, જેમનું અનુસરણ વડી અદાલત પક્ષકારો વચ્ચેના સમાધાનને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેતાં અને સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળની પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરતાં, સમાધાન સ્વીકારતાં અને કાર્યવાહી રદ કરતાં અથવા સમાધાન સ્વીકારવાનો ઇનકાર કરીને ફોજદારી કાર્યવાહી ચાલુ રાખવાનો નિર્દેશ આપતાં, માર્ગદર્શન રૂપે કરશે:

૨૯.૧. સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ અધિકારને સંહિતાની કલમ ૩૨૦ હેઠળ ગુનાઓનું સમાધાન કરવાની અદાલતની શક્તિથી અલગ સમજવો આવશ્યક છે. નિઃસંદેહ, સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ વડી અદાલત પાસે અંતર્નિહિત શક્તિ છે કે જ્યાં પક્ષકારોએ પરસ્પર વિવાદનો નિકાલ કરી લીધો હોય, ત્યાં અસંયોજ્ય ગુનાઓના મામલામાં પણ ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરી શકે છે. જોકે, આ શક્તિનો ઉપયોગ અલ્પ પ્રમાણમાં અને સાવચેતીપૂર્વક કરવો જોઈએ.

૨૯.૨. જ્યારે પક્ષકારો સમાધાન પર પહોંચ્યા હોય અને તેના આધારે ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરવાની અરજી દાખલ કરવામાં આવે, ત્યારે આવા મામલાઓમાં માર્ગદર્શક પરિબળ નીચે મુજબ સુનિશ્ચિત કરવાનું રહેશે:

(૧) ન્યાયના હિતમાં, અથવા (૨) કોઈપણ અદાલતની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગને અટકાવવા માટે. આ અધિકારનો ઉપયોગ કરતાં વડી અદાલતે ઉપરોક્ત બે હેતુઓમાંથી કોઈ એક અંગે પોતાનું અભિપ્રાય રચવાનું હોય છે.

૨૯.૩. આવી સત્તાનો ઉપયોગ એવા ફોજદારી કેસોમાં કરવો યોગ્ય નથી, જેમાં માનસિક અધમતા દર્શાવતા ઘોર અને ગંભીર ગુનાઓ અથવા હત્યા, બળાત્કાર, લૂંટફાટ વગેરે જેવા ગુનાઓ સામેલ હોય. આવા ગુનાઓ સ્વરૂપે ખાનગી નથી અને સમાજ પર ગંભીર અસર પાડે છે. તેવી જ રીતે, ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ જેવા વિશેષ કાયદા હેઠળ કરાયેલા હોવાનું આક્ષેપિત ગુનાઓ અથવા જાહેર સેવકો દ્વારા તેમના એ દરજ્જામાં ફરજ બજાવતા સમયે કરાયેલા ગુનાઓને, માત્ર પીડિત અને ગુનેગાર વચ્ચેના સમાધાનના આધારે, રદ કરવામાં આવવા જોઈએ નહીં.

૨૯.૪. બીજી તરફ, એવા ફોજદારી કેસો, જેમનો સ્વરૂપ મુખ્યત્વે અને ભારે માત્રામાં નાગરિક હોય, ખાસ કરીને જે વ્યાવસાયિક વ્યવહારોમાંથી ઉદ્ભવે છે અથવા દાંપત્ય સંબંધો કે કુટુંબીય વિવાદોમાંથી ઉપજે છે, અને પક્ષકારોએ પરસ્પર પોતાના તમામ વિવાદોનો નિરાકરણ કરી લીધો હોય, તેઓ રદ કરવામાં આવવા જોઈએ.

૨૯.૫. પોતાની સત્તાઓનો પ્રયોગ કરતી વખતે, વડી અદાલતે આ બાબતનું પરીક્ષણ કરવાનું છે કે દોષસિદ્ધિની શક્યતા દૂરની અને નિરાશાજનક છે કે નહીં, અને ફોજદારી કેસોની ચાલુ રહેલી

કાર્યવાહી આરોપીને ભારે દમન અને પૂર્વગ્રહ હેઠળ મૂકે છે કે નહીં, તથા ફોજદારી કેસો રદ ન કરવાથી તેને અતિશય અન્યાય થશે કે નહીં.

૨૯.૬. કલમ ૩૦૭ આઈપીસી હેઠળના ગુનાઓ અત્યંત ઘાતક અને ગંભીર શ્રેણીના હોવાથી, સામાન્ય રીતે તેને માત્ર વ્યક્તિ વિરુદ્ધનો નહીં પરંતુ સમાજ વિરુદ્ધનો અપરાધ ગણવામાં આવે છે. તેમ છતાં, માત્ર એ કારણે કે એફ.આઈ.આર.માં કલમ ૩૦૭ આઈપીસીનો ઉલ્લેખ છે અથવા આ જોગવાઈ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો છે, વડી અદાલત પોતાનો નિર્ણય તેના આધારે જ સ્થિર કરશે નહીં. વડી અદાલત માટે તપાસવું ખુલ્લું રહેશે કે કલમ ૩૦૭ આઈપીસીનો સમાવેશ માત્ર દેખાવટ માટે કરવામાં આવ્યો છે કે ફરિયાદ પક્ષે પૂરતો પુરાવો એકત્ર કર્યો છે, જે સાબિત થાય તો કલમ ૩૦૭ આઈપીસી હેઠળના આરોપને સાબિત કરવા તરફ દોરી જાય. આ હેતુસર, વડી અદાલત માટે થયેલી ઈજાની પ્રકૃતિ, એવી ઈજા શરીરના પ્રાણઘાતક/અંગભૂત ભાગો પર કરવામાં આવી છે કે કેમ, ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારોની પ્રકૃતિ વગેરેને ધ્યાનમાં લેવું ખુલ્લું રહેશે. પીડિતને થયેલી ઈજાઓ અંગેનો તબીબી અહેવાલ સામાન્ય રીતે માર્ગદર્શક પરિબળ બની શકે છે. આ પ્રાથમિક મૂલવણીના આધારે, વડી અદાલત તપાસી શકે છે કે દોષસિદ્ધિ થવાની મજબૂત શક્યતા છે કે દોષસિદ્ધિના અવકાશો દૂરના અને નિરસ છે. પ્રથમ સ્થિતિમાં તે સમાધાનને સ્વીકારવાનો ઈનકાર કરી શકે છે અને ફોજદારી કાર્યવાહી રદ કરી શકે છે, જ્યારે બીજી સ્થિતિમાં પક્ષકારો વચ્ચે પૂર્ણ સમાધાનના આધારે અપરાધના સંયોજનને સ્વીકારવું વડી અદાલત માટે પરવાનગીયોગ્ય રહેશે. આ તબક્કે, અદાલત એ હકીકતથી પણ પ્રભાવિત થઈ શકે છે કે પક્ષકારો વચ્ચેનું સમાધાન તેમના વચ્ચે સુમેળ સર્જશે, જે તેમના ભવિષ્યના સંબંધોમાં સુધારો લાવી શકે છે.

૨૯.૭. સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરવો કે નહીં તે નક્કી કરતી વખતે, સમાધાનના સમયમાપનો

નિર્ણાયક મહત્વ હોય છે. એવા કેસોમાં જ્યાં આરોપિત અપરાધના તુરંત બાદ સમાધાન થઈ જાય અને મુદ્દો હજી તપાસાધીન હોય, ત્યાં વડી અદાલત ફોજદારી કાર્યવાહી/તપાસ રદ કરવા માટે સમાધાન સ્વીકારવામાં ઉદારતા દર્શાવી શકે છે. તેનું કારણ એ છે કે આ તબક્કે તપાસ હજી ચાલુ હોય છે અને આક્ષેપપત્ર પણ દાખલ થયું ન હોય. તેવી જ રીતે, એવા કેસોમાં જ્યાં આક્ષેપ ઘડાઈ ગયો હોય પરંતુ પુરાવો હજી શરૂ થયો ન હોય અથવા પુરાવો હજી પ્રારંભિક તબક્કામાં હોય, ત્યાં વડી અદાલત ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓ/અભિલેખ પર પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ મૂલવણી કર્યા પછી અનુકૂળ રીતે પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં સૌમ્યતા દાખવી શકે છે. બીજી બાજુ, જ્યાં ફરિયાદ પક્ષનો પુરાવો લગભગ પૂર્ણ થઈ ગયો હોય અથવા પુરાવો સમાપ્ત થયા પછી મુદ્દો દલીલોના તબક્કે હોય, ત્યાં સામાન્ય રીતે વડી અદાલતે સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરવાથી દૂર રહેવું જોઈએ, કારણ કે આવા કેસોમાં નીચલી અદાલત કેસના ગુણદોષ ઉપર અંતિમ નિર્ણય કરવા અને શું કલમ ૩૦૭ ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળનો અપરાધ આચરાયો છે કે નહીં તે અંગે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સ્થિતિમાં હોય છે. એ જ રીતે, એવા કેસોમાં જ્યાં નીચલી અદાલત દ્વારા દોષસિદ્ધિ પહેલેથી જ નોંધાઈ ચૂકેલી હોય અને મુદ્દો વડી અદાલત સમક્ષ અપીલના તબક્કે હોય, ત્યાં માત્ર પક્ષકારો વચ્ચેનો સમાધાન તે સ્વીકારવા માટેનું આધારભૂત કારણ બની શકે નહીં, જેના પરિણામે નીચલી અદાલત દ્વારા પહેલેથી જ દોષિત ઠરાવવામાં આવેલા અપરાધીને નિર્દોષ છૂટકારો મળે. અહીં કલમ ૩૦૭ ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળનો આક્ષેપ સાબિત થઈ ચૂક્યો છે અને ઘોર અપરાધ અંગે દોષસિદ્ધિ પહેલેથી જ નોંધાઈ ચૂકી છે; તેથી આવા અપરાધમાં દોષિત ઠરેલ દોષિતને બચાવી લેવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી.”

૧૨. ઉપર ઉદ્ધૃત અવતરણોના વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ધારા ૩૦૭ હેઠળનું અપરાધ પક્ષકારો વચ્ચેનો આંતરિક ખાનગી વિવાદ માનવામાં

આવતું નથી, પરંતુ તેને સમાજ વિરુદ્ધનું અપરાધ ગણવામાં આવે છે. વધુમાં, જ્યારે પક્ષકારોએ પોતાનાં વચ્ચેના મુદ્દાઓનો સમાધાન કરી લીધો હોય અને કાર્યવાહીના રદ કરવાની અરજી કરવામાં આવે, ત્યારે એવી બાબતોને કઈ રીતે સંભાળવી તે અંગે અદાલતો માટે માર્ગદર્શિકા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે.

૧૩. જ્યારે આપણે ઉક્ત કેસમાં પ્રતિપાદિત અનુપાત/સિદ્ધાંતને વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ કરીએ છીએ, ત્યારે જણાય છે કે ફરિયાદીને પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓ સ્વરૂપે અત્યંત ગંભીર હતી. આરોપી તલવારથી સજ્જ હતો અને તેણે ફરિયાદીના કપાળ, કાન, માથાના પાછળના ભાગ તેમજ ડાબા હાથ પર ઘા કર્યા હતા. આરોપીએ ફરિયાદી પર તલવાર વડે પાંચ વખત હુમલો કર્યો હતો, જેમાંથી બે ઘા તેના માથા પર કરવામાં આવ્યા હતા. જો ફરિયાદીના ભાઈ અને પ્રીતિ નામની અન્ય એક મહિલા સમયસર આવીને ફરિયાદીને બચાવ્યો ન હોત, તો હુમલા ચાલુ રહી શક્યા હોત. આવી બાબતમાં, વડી અદાલતે સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ આરોપીની અરજી સ્વીકારવી ન જોઈએ હતી।

૬. ઉપરોક્ત અવલોકનોને ધ્યાનમાં લેતાં, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સમયના વીતાણા કે પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સમાધાનના માત્ર કારણે ઉદારતા દર્શાવવાની આ બાબત નથી. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આ અપીલ રદ કરવામાં આવે અને આરોપીની દોષસિદ્ધિને યથાવત્ રાખવામાં આવે.

૭. મેં બંને પક્ષના વિદ્વાન વકીલોની દલીલો સાંભળી છે અને રેકૉર્ડ સામગ્રીનું પરિશીલન કર્યું છે. આ અપીલ તાજેતરમાં સ્વીકારવામાં આવી હતી. સ્વીકારેલી હકીકત એ છે કે તમામ સાત આરોપીઓને ફટકારાયેલ સજા ત્રણ વર્ષથી વધુ નથી અને, તેથી, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશ દ્વારા જામીન મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા. દંડની રકમ ૧૯.૩.૧૯૯૪ના રોજ, એટલે કે ચુકાદાના દિવસે, પહેલેથી જ ચૂકવાઈ ચૂકી હતી. ઘટનાના સમયે આરોપી-અપીલકર્તાઓ હાજર હતા તે સાબિત થઈ ચૂક્યું છે અને શ્રી પટેલ, વિદ્વાન વકીલ, દ્વારા આ અદાલત સમક્ષ એવું દર્શાવવા માટે કંઈપણ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી કે આરોપીઓએ ગુના

કરવામાં ભાગ લીધો ન હતો, તેથી આ અદાલતનો અભિપ્રાય છે કે તકસીરવારીને રદ કરવામાં અથવા રદ્દબાતલ કરવામાં આવી શકતી નથી અને અપીલકર્તાઓ સ્પષ્ટ નિર્દોષ છૂટકારાને હકદાર નથી.

૮. બીજી તરફ, પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદનો નિવેડો આવી ગયો છે અને તે અસરની સોગંદપત્રિકા ફરિયાદી દ્વારા પહેલેથી જ દાખલ કરવામાં આવી છે. એટલું જ નહીં, અપીલકર્તાઓને આક્ષેપિત કરવામાં આવેલી ભૂમિકા જોતા તથા આ બાબત ધ્યાનમાં લેતા કે ૨૫ વર્ષ વીતી ગયા છે અને કલમ ૩૫૭ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, જેને વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલે દલીલમાં આધાર બનાવી છે, અનુક્રુશ શિવાજી ગાયકવાડ (ઉપરોક્ત)ના નિર્ણય અને આ અદાલતના ફોજદારી અપીલ ક્રમાંક ૧૫૫૨ of ૨૦૦૪ના નિર્ણય પર આધાર રાખીને, જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ફોજદારી દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ની ઉપકલમ ૩ હેઠળનો સિદ્ધાંત અદાલતને વળતર આપવાની સત્તા આપે છે, હું આ મતનો છું કે જો આરોપીઓને સજા બદલ ઈજાગ્રસ્તને વળતર ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે તો તે ન્યાયના હિતમાં રહેશે. અનુક્રુશ શિવાજી ગાયકવાડ (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૬૨. સારાંશરૂપે કહીએ તો: કોઈ વિશિષ્ટ કેસમાં વળતર આપવાનો કે ન આપવાનો આદેશ અદાલતના વિવેકાધિકારના પરિઘમાં હોઈ શકે છે, તેમ છતાં દરેક ફોજદારી કેસમાં આ પ્રશ્ન પર મનન કરવાનો અદાલત પર ફરજિયાત કર્તવ્ય છે. આ પ્રશ્ન પર મનન થયાનું શ્રેષ્ઠ પ્રગટીકરણ વળતર આપવાનો કે ન આપવાનો નિર્ણય કરતા કારણો નોંધવામાંથી થાય છે. આ સ્વયંસિદ્ધ છે કે મનનવાળી કોઈ પણ કાર્યવાહી માટે અદાલત પાસે આવશ્યક સામગ્રી હોવી જોઈએ, જેના આધારે તે યોગ્ય અને વાજબી નિષ્કર્ષે પહોંચવા તેનું મૂલ્યાંકન કરે. એ બાબત પણ વિવાદથી પર છે કે વળતર આપવાના પ્રશ્ન પર વિચાર કરવાની તક તર્કસંગત રીતે ત્યારે જ ઉપસ્થિત થાય જ્યારે અદાલત આરોપીની દોષસિદ્ધિ નોંધે. આરોપીની ચૂકવવાની ક્ષમતા, જે સંહિતા, ૩૫૭ની કલમ હેઠળના કોઈ પણ આદેશનું એક મહત્વનું પાસું બને છે, તેમાં કેટલાક અંશે, સંક્ષિપ્ત જ હોય તથાપિ,

તપાસ આવશ્યક બને છે; અલબત્ત, જો વાદવિવાદની પ્રક્રિયામાં બહાર આવતાં તથ્યો એટલા સ્પષ્ટ હોય કે અદાલત તેને જરૂરી ન માને તો વાત જુદી છે. આવી તપાસ સજાના આદેશ પૂર્વે થઈ શકે છે, જેથી અદાલત સજાના પ્રશ્ન તથા વળતર અંગે, જે વળતર તે પોતાના વિવેકથી પીડિત અથવા તેના/તેણીના કુટુંબને આપવાનું નક્કી કરે, બંને બાબતો પર અભિપ્રાય લઈ શકે.

૯. આ કેસમાં પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદ નિવારી લેવામાં આવ્યો છે અને અપીલકર્તાઓએ ફરિયાદીને વળતર તરીકે રૂપિયા ૫૦,૦૦૦/- ચૂકવવા સંમતિ આપી છે. આ કેસમાં ૨૫ વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયો છે અને પક્ષકારો જીવનમાં સ્થિર થઈ ગયા છે. અપીલકર્તા-આરોપીઓ ઘટનાના સમયે, એટલે કે ૧૯૮૯માં, યુવાન હતા. આ પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતા, મને વિશ્વાસ છે કે ૨૫ વર્ષના સમયગાળા બાદ જો અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાને લાગુ કરવામાં આવે તો રાજ્યને કોઈ વાંધો નહીં રહે. તેથી, વધુ ગુણદોષમાં ગયા વિના ચુકાદાને જાળવી રાખતાં, ન્યાયના હિતમાં ત્રણ વર્ષની સજા બદલે અપીલકર્તાઓએ પહેલેથી ભોગવેલ સમયગાળો માન્ય રાખવો અને દંડ વધારીને પ્રત્યેક માટે રૂપિયા ૨,૦૦૦/- કરવો યોગ્ય રહેશે. કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો તથા લાંબા સમયના વિલંબને ધ્યાનમાં રાખીને આ અભિગમ અપનાવવામાં આવ્યો છે.

૧૦. શ્રી બી.એસ. પટેલ દ્વારા સૂચવ્યા મુજબ, આરોપીઓ દ્વારા ફરિયાદીને દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ હેઠળ વળતર સ્વરૂપે રૂપિયા ૫૦,૦૦૦/- ની રકમ આજથી ચાર અઠવાડિયાની અવધિમાં આપવામાં આવશે. શ્રી પટેલ જણાવે છે કે આવી રકમ આ અદાલતની નોંધણી શાખામાં જમા કરવામાં આવશે અથવા ઉપરોક્ત અવધિમાં ફરિયાદીના નામે એકાઉન્ટ પેચી ચેક દ્વારા તેને ચૂકવવામાં આવશે.

૧૧. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં લેતાં, જો આક્ષેપિત ચુકાદામાં યોગ્ય સુધારો કરવામાં આવે તો ન્યાયના હિત સિદ્ધ થશે. તેથી, આ ફોજદારી અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. માનનીય વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશે, ભરૂચ, સત્ર કેસ નં.

૮૧/૧૯૯૧ માં તા. ૧૯.૦૩.૧૯૯૪ના રોજ આપેલ ચુકાદો અને આદેશ નીચે દર્શાવેલી હદ સુધી સુધારવામાં આવે છે.

૧૨. અપીલકર્તાઓ પર કલમ ૧૪૯ સાથે વંચિત કલમ ૩૦૭, ૧૪૮ અને ૧૪૩ હેઠળના અપરાધો બદલ લાદવામાં આવેલી કઠોર કેદ, તથાપિ, યથાવત્ રહેશે, પરંતુ તેને અપીલકર્તાઓએ ભોગવેલી અવધિ સુધી ઘટાડવામાં આવે છે. તેમ છતાં, તમામ આરોપીઓ સામે દરેક અપરાધ માટે દંડ વધારીને રૂ. ૨,૦૦૦/- કરવામાં આવે છે. આરોપીઓ જામીન પર હોવાથી, તેમને આત્મસમર્પણ કરવાની જરૂર નથી. જામીન અને જામીનનામું રદ કરવામાં આવે છે. જામીનદાર, જો કોઈ હોય, તો તેને મુક્ત કરવામાં આવે છે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી તત્કાલ સંબંધિત નીચલી અદાલતને પરત મોકલવામાં આવે.

સહી/-

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.